Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 58, Haziran 2022, s. 393-409
ISSN: 2149-0821 Doi Number:http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.62714

Doç.Dr. Birsen JELEN
Gazi Üniversitesi/Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, birsencelik@gazi.edu.tr ORCID: 0000-0001-9712-4445
Elifnaz ÖKDEM
Gazi Üniversitesi/Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, elifnaz.okdem1@gazi.edu.tr ORCID: 0000-0002-2275-8694

PİYANODA EZBER VE MÜZİK BELLEK TÜRLERİ

Özet

Piyanoda gerçekleştirilen müziksel performans; bilişsel, duyuşsal ve motor/kinestetik becerilerin tümüne dayanan oldukça karmaşık bir etkinliktir. Bir piyanistin müzikal performansı en doğru şekilde sergilemesi için gerekli hazırlıkların dikkatli olarak yapılması gerekmektedir. Ezber çalmak da bu hazırlıkların bir parçasıdır. Ezber, ya da notalara bakmadan çalmak tüm seviyelerdeki piyanistler için hem eğitim hayatında hem de müziğin sergilendiği ortam ve konser performanslarında oldukça önemlidir. Ancak doğru ezberin nasıl yapılması gerektiğini bilmemek öğrencilerin hem çalışma hem de icra sırasında kaygılı hissetmelerine ve dolayısıyla performansın bozulmasına neden olabilmektedir. Bu araştırmada kaynak tarama yöntemi ile literatür taranmış, bellek, müzik bellek türleri, piyano eğitiminde müzikal eseri ezberleme sürecinin nasıl gerçekleştiği, piyano öğrencisinin hem eğitim hem de müzikal icra hayatı boyunca karşılaştığı ezberleme sorunlarından bahsedilmiş, bu sorunların çözümüne dair önerilerde bulunulmuş ve araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: piyano, ezber, bellek, piyano eğitimi, müzikte bellek türleri

Abstract

Musical performance on the piano is a highly complex activity that relies on all cognitive, affective and kinesthetic skills. In order for a pianist to perform his/her musical performance in the most correct way, the necessary preparations must be made carefully. Playing by memory is one part of those preparations. Memorizing or playing without looking at the notes is very important for pianists of all levels, both in education, environment and the concert performances where the music is performed. However, pure knowledge about memorizing methods in music is often causing anxiety during practice and public performance or exams. In this study, the literature review on the process and methods of memorizing the musical work in piano education took place.

Keywords: piano, memory, piano education, memorizing methods in music

GIRIŞ

Müzik, çeşitli alt kolları olan bir sanat dalı olmakla beraber eğitsel yönü ile de günümüz eğitim sisteminde önemli bir yere sahiptir. Özkan ve Orhan, (2017) her insanın çalma ve söyleme, dinleme, yaratma, yönetme ve müzik kültürünü oluşturma gibi müzikal alanlarda duygu düşünce ve yeteneklerini geliştirme sürecini müzik eğitimi olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda eğitim alanında birçok yönü bulunan müziğin hem çok boyutlu, eğitim aracı ve yöntemi, hem de eğitimin kendisi olma özelliğine sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Çalgı eğitimi ise insanın fiziksel ve bireysel gelişim durumuna göre planlanmış, disiplinli bir çalışma gerektiren uzun ve yoğun bir eğitim-öğretim sürecidir (Uzunoğlu, 2006:23). Çalgı eğitimi bireyin çok yönlü olarak gelişmesini sağlayarak müzik eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır (Derin, 2007). Çalgı eğitiminin temel hedeflerinden bazıları öğrencilerin doğru teknikle enstrümanını kullanması ve bunun yanı sıra müzik kültürünü ve müzikal becerileri anlamaları, enstrüman çalışmaları sürecinde verimlerini arttırmaları olarak sıralanabilir (Parasız, 2010). Ayrıca, müziği okumak ve bir müzik aleti çalmak, bilişsel, motor, duyuşsal ve müzikal yetenekleri geliştiren karmaşık ama zevkli bir aktivitedir (Mundy, 2021). Piyano eğitimi ülkemizdeki eğitim kurumlarında verilen müzik eğitimi içerisindeki çalgı eğitiminin alt dallarından biridir. Aynı zamanda bir çocuğun bilişsel yeteneği ve duygusal durumu üzerinde iyi bilinen bir etkisi olan piyano dersleri hem kişisel hem de akademik olarak olumlu gelişimsel ve potansiyel faydalar sunar (Mundy, 2021). Piyanonun temel çalgı olarak öğretilmesinin en büyük faydalarından biri piyanoda hazır olarak bulunan sesleri ders sırasında işitip öğrenen bireye gelecekte öğreneceği diğer enstrümanlar için kolaylık sağlayacak olması ve erken yaşta başlanıldığı takdirde bireyin müzik eğitimi hayatında önemli kazanımlara sahip olacak olmasıdır. Piyano duyu organları, kas ve zihin gibi birçok alanın beraber çalışması ile gerçekleşen psikomotor bir davranış biçimidir ve bireyin motor kaslarının gelişimini iyileştirebilen bir çalgıdır. Çok yönlü bir süreç olan piyano eğitimi her iki elin de kullanımını gerektirir ve bu da koordinasyon becerilerini geliştirir. Çalgı eğitimi sürecinde icrayı geliştirmek için birçok teknik vardır (Bekan, 2019). Bu tekniklerden biri de öğrenciyi birçok açıdan geliştiren ezber çalma tekniğidir. Bu araştırma, müziği ezberlemede kullanılan bellek türleri ve ezberin önemi ve gerekliliği konusunda hem öğretmen hem de icracılara ışık tutması amacıyla hazırlanmıştır.

Ezber Çalmanın Tarihi

Ezber çalmak 19. Yüzyılın ortalarına kadar popüler değildi, ancak 19. Yüzyıldan önceki müzisyenlerin ezber çaldıklarına dair kanıtlar mevcuttur. Müzik tarihinde önemli besteci ve icracıların bir takım sebeplerden ötürü ezber çaldığı bilinmektedir. Handel, körlüğü nedeniyle 1751'den sonra ezber performans sergilemiştir (Williams, 1901; Akt. Mishra, 2014), ancak Handel'in körlüğünden önce ezber çaldığına dair bir kanıt bulunamamıştır. Mozart Allegri Miserere'yi yazıya dökerek olağanüstü hafızasını gözler önüne sermiştir. Bunun yanı sıra 1763-1766'daki ilk kapsamlı Avrupa turu sırasında ezber performanslar ortaya koyduğuna dair raporlar da mevcuttur (Deutcsh, 1966; Akt. Mishra, 2014). 1805'te, Czerny yaklaşık 14 yaşındayken, sık sık Prens Lichnowsky'yi ziyaret edip Beethoven'ın Sonatlarını çalmıştır. Prens bir opus numarası söyler, Czerny Sonatı ezber olarak çalma becerisini göstermiştir (Clive, 2001; Akt. Mishra, 2014). 1830-1860 yıllarında halk arasında ezber olarak performans sergilemek, 1830'ların sonlarında ve 1840'ların başlarında Wieck, Paganini ve Mendelssohn'un öncülüğü ile başlamıştır. Kısa süre sonra Liszt, müziğinin çoğunu 1840'a kadar ezber seslendirerek bu akımı takip etmiştir (İlker, 1987; Akt. Mishra, 2014). 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Avrupa'nın her yerinden müzisyenlerin ezber çaldıklarına dair dağınık raporlar bulunmuştur. Bu süre zarfında, müziğe karşı zevkler ve tutumlar değişmekte ve yeni Romantik fikirleri yansıtmaktaydı. Bir performans pratiği olarak ezberlemenin evriminde özellikle iki önemli nokta mevcuttur; birincisi müziğin ticarileştirilmesi ve halkın virtüözlüğe susamışlığı, ikincisi ise kanonun yükselişidir (Mishra, 2014).

Düzenli olarak ezber çaldığı düşünülen ilk kişinin Clara Wieck (Clara Schumann) olduğu var sayılmaktadır (Nancy, 2011; Akt. Chua, 2015). 1837'de 17 yaşındaki Clara Wieck, Beethoven'ın 23 No'lu opus 57 Fa minör Piyano Sonatı'nı, hafızadan seslendirdi (Chissel, 1983; Akt. Mishra, 2014). O zamanlar notasız olarak çalmak kibirli bir tavır olarak görülüyordu, aynı zamanda dikkatin icracıya ve icraya odaklanmasını sağlayarak besteciden uzaklaştırdığı düşünülüyordu (Mishra, 2014). 1880'lerde ezber performans sergilemek oldukça popüler hale geldi. Sadece ezber performans sergileyen büyük virtüözler ve dahiler olmayıp aynı zamanda amatörler de dahil olmak üzere tüm sanatçılar uygulamayı benimsemeye başladı (Veit, 1893; Akt. Mishra, 2014).

Arturo Toscanini ezber çalmayı gelenekselleştiren orkestra şeflerinden biridir ve Dimitri Mitropoulos ise oldukça zor çağdaş ve karmaşık eserleri provalarda nota kullanmadan ezbere yönetmiştir (Sandor 1981; Akt. Kutadgobilig, 2019). 19. yüzyılın ortalarında, birçok virtüöz hafızadan performans sergilemiş ve 1880'lerde amatörlerin çoğu da uygulamayı benimsemeye başlamıştır. Ezber çalmak istikrar kazanarak pedagoglar ve psikologlar tarafından da tartışılmaya başlamıştır. Bu süre zarfında müzisyenler, pedagoglar ve psikologlar tarafından müziği en iyi şekilde ezberlemenin yolu üzerine yazılmış onlarca makale ve kitap ortaya çıkmıştır. En eski adım adım ezber kılavuzlarından biri 1886'da yayınlanmıştır ve muhtemelen W. S. B. Mathews tarafından yazılmıştır. Müziği ezberlemenin en iyi yolları hala tartışmaya devam etmektedir (Mishra, 2014).

Piyano eserlerini ezber olarak çalmak, 19. yüzyılın ilk yarısının büyük virtüözler arasında ortaya çıktığı andan beri tüm ciddi piyano çalışmalarında önemli bir yer tutmuştur. Güvenilir bir müzik hafızasına sahip olmak tüm müzisyenler için değerlidir, bazıları için önemlidir ve birçoğu için ise mutlak bir zorunluluktur. Bugün çoğu solist konser salonlarında eserlerini icra ederken nota

kullanmamaktadırlar (Hughes, 1915). 1800'lerden sonra ise piyanist besteciler ve besteci olmayan piyanistler için ezber çalmak bir norm haline geldi. Nota kullanmak artık piyanistin esere hakim olmadığının bir göstergesi gibiydi. Hatta neredeyse bütün piyanistlerin aynı zamanda besteci olduğu dönemde nota olmadan çalan piyanistin doğaçlama yaptığı düşünülürdü (Hough, 2011; Akt. Chua, 2015). On dokuzuncu yüzyılın sonunda solo resital çalma geleneği ortaya çıkmaya başladığında doğaçlama olarak çalmak da düşüşe geçmeye başladı. Ve aynı zamanda piyanistlerin kendi bestelerini çalmak yerine geçmişte bestelenmiş eserleri icra etmeye başlaması ve ezber çalmanın müziğe olan ciddiyeti ve saygıyı gösterdiği düşünülmeye başladı (Burkholder, 1984 & Hamilton, 2008; Akt. Chou, 2017). Hans von Bülow, Anton Rubinstein ve Carl Tausig gibi piyanistler, ezber olarak üç saate varan resitaller sergilerlerdi (Hamilton, 2008; Akt. Chou, 2017). Bugün resitaller nadiren eskisi kadar uzun olsa da, ezber çalma geleneğinin önemi her geçen gün farkına varılarak benimsenmeye devam ediliyor (Chou, 2017).

Bellek Türleri

Uzunoğlu (2006)'ya göre zorlu ve uzun bir süreci kapsayan çalgı eğitimi belleğin sayesinde, önceden öğrenilen davranış ve tekniklere yenilerin eklenmesiyle belirli bir düzeye erişebilmekte ve ilerleyebilmektedir. Bellek sayesinde her derste çalgının tutuşu, vücudun konumu, temiz çalma beceri ve bilgisi ile müzik teorisi bilgileri gibi çalgı eğitimine ilişkin temel bilgi ve tekniklerin yinelenmesi önlenerek, öğrencinin yeteneği, fiziksel ve ruhsal bakımdan hazır bulunuşluluk durumu dikkate alınarak çalgı çalma becerişinin gelişimi sağlanmaktadır (Uzunoğlu, 2006:23). Cüceloğlu da, bellek olmasaydı, belirli bir deneyimden öğrenilen davranış ve görüşlerin saklanamayacağını, her defasında aynı davranışın yeni baştan öğrenilmesi gerekeceğini belirtmiş, belleğin olmadığı yerde öğrenimden ve öğrenilen şeylerin birikiminden söz edilemeyeceğini vurgulamıştır (Cüceloğlu, 2003). Böylelikle, belleğin varlığı, faaliyetleri ve işlevlerinin diğer tüm yaşamsal faaliyetlerde olduğu gibi müzik eğitiminde de büyük önem taşıdığını söylemek mümkündür. Ayrıca, belleğin öğrenme ve öğretimin başarı ve kalitesini etkilediği de söylenebilir (Uzunoğlu, 2006:29). Çalgı eğitimi alan öğrenci ve öğretmenlerde olduğu gibi piyano öğrencileri ve öğretmenleri genel olarak müziğin ezberlenmesinin gerekli olduğunu kabul etmesine karşın, bunun güvenilir bir şekilde ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bilgiler ve davranışlar öğretmenler tarafından yeterince önemsenmeyebilir. Başarılı ezberleme, daha sonra hatırlamak için beyinde bilgi ve becerinin edinilmesini ve güvence altına alınmasını içermektedir (Wan, 2008 Akt; Chua, 2015).

Günlük hayatta olduğu gibi piyano çalmada da bu kadar önemli bir yere sahip olan bellek sistemi, depolama ile ilgili üç işlevi içerir. Bunlar duyusal, kısa süreli ve uzun süreli bellek olarak adlandırılır (Baddeley, 2002; Akt. Chua, 2015). Bu üç bellek farklı koşullar aracılığı ile oluşsa da birbirlerine bağlantılı olarak ortaya çıkabilmektedir.

1. **Duyusal belle**k: Herhangi bir sınırlayıcı kapasiteye sahip değildir, duyu organlarına ulaşan uyarıcılar ilk olarak duygusal bellek ile algılanmaktadır, bellekte toplanan bilgilerin bir kısmı kısa süreli belleğe aktarılır (Özer, 2020). Duygusal bellek genellikle sadece birkaç saniye için mevcuttur ve bu çok sınırlı zaman çerçevesinde deneyimlenen uyaranların doğru bir şekilde tanınmasını ve tepki verilmesini sağlar. Diğer bellek türlerinden farklı olarak, duyusal bellek tekrar çalışmaları ile uzatılamaz (Chua, 2015).

2. **Kısa süreli bellek:** Duygusal bellekten süzülen bilgiler belirli bir süre için depolanır, bu bellekteki bilgiler ise uzun süreli belleğe toplanabilir (Özer, 2020). Kısa süreli bellekteki bilgi aynı anda hem hatırlanır hem de işlenir. Duyusal bellekten daha uzun sürelidir, tekrar yoluyla bu süre uzatılabilir. Kısa süreli belleğin kapasitesi sınırlıdır (Karpinski, 2000; Akt. Chua, 2015).
3. **Uzun süreli bellek**: Bu bellek türünde bilgi uzun süreli olarak toplanmaktadır. (Özer, 2020). Bilgilerin bu belleğe geçişi tekrarlama yoluyla sağlanır, kısa süreli bellekte toplanan bilgiler uzun süreli depolamaya aktarılır. Bilgi, öğrenenler için çok tekrarlanan ve en bağdaştırılabilir deneyimlere dayalı olarak uzun vadeli depolamaya taşınır (Mastin, 2014; Akt. Chua, 2015). Uzun süreli bellek kendi içinde üçe ayrılmaktadır, bunlardan ilki yaşantı yoluyla olayların depolandığı bellek olan anısal bellektir. Uzun süreli bellek içerisindeki kuralların, genellemeleri, kavram ve problem çözme becerilerinin bulunduğu bölüme anlamsal bellek adı verilir. Bir işlemin nasıl gerçekleşttiğine yönelik bilgilerin depolandığı bölüme ise işlemsel bellek adı verilmektedir (Özer, 2020).

Müzik Ezberlemede Bellek Türleri

Bir eserin ezberlenmesinde görsel, işitsel, motor ve analitik bellek türlerinin oluşturduğu dört bileşenden oluşan formül oldukça etkilidir. Görsel bellek fotografik, işitsel bellek akustik, motor/kinestetik bellek veya parmak hafızası ve entellektüel hafıza olarak da bilinen analitik bellek müzik ezberlemede yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunların etkileri her müzisyene göre farklı olabilir. Genelde yorumcular ezberlerken bu dört bellek türünü de bir arada kullanmalarına rağmen, çoğu bunların ikisine güvenir. Bazıları görsel-motor, bazıları işitsel-motor ya da işitsel-analitik bellek türlerinden yararlanır. Bu genel bir gözlemdir ve bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. Bu dört belleğin birlikte kullanılması çok daha güvenli bir ezberin oluşmasını sağlayacaktır (Sandor, 1981).

Müziği ezberleme ve müziği öğrenilmesinin zihinsel sürecini Haydon aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Motor/*Kinestetik* (Parmak) Bellek
2. Görsel (Fotoğrafik) Bellek
3. İşitsel (Akustik) Bellek
4. Analitik (Entelektüel) Bellek (Haydon, 1996; Akt. Özer 2020).

1. Motor/*Kinestetik* Bellek ve Motor/*Kinestetik* Ezber Yöntemi

Motor veya kinestetik bellek vazgeçilmez bir bellek türü olmasına rağmen ezberleme sürecinin hem en önemlisi hem de en güvenli olmayanı olarak kabul edilmektedir (Özer, 2020). Bu bellek türü bir eser yorumlanırken duyguların ve fiziksel hareketlerin kaydedildiği bir hafıza türüdür. Parmak ya da motor bellek, özünde dokunma ve kas hafızasıdır. Bu yöntemi kullanırken piyanistler hem piyano tuşlarının hissini hem de parmaklarının bir geçiş yapmak için hareket etme şeklini ezberler. Konser piyanistlerinin kas hareketinin eylemsizliği ve gizli bilinçsizliğinden dolayı en zayıf bellek türü olduğu düşünülmektedir (Chen, 2016). Aynı zamanda kas veya fiziksel bellek olarak da adlandırılan bu bellek türüne çoğu piyanist güvenmektedir. Ancak performans sırasında bazı düşünceler aklımıza gelmeye başladığında veya sinirler bir sonraki hareketin ne olması gerektiği konusunda şüpheye düştüğü anda, kas

hafızasının yeterli olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla diğer bellek türleri ile birleştirilmesi gerekmektedir. Garaulet (2019)'in de belirttiği gibi bir figürün aynı veya farklı oktavlarda tekrarına dayalı, "düzenli" olan pasajlar kas hafızası için daha kolay ezberlenirken, herhangi bir kalıba dayanmayan, "düzensiz" olanlar bu bellek türü için ezberlemesi zor olanlardır. Motor bellek, eklemlerden, kaslardan ve dokunma reseptörlerinden gelen duyusal geri bildirimin kinestetik hafızasını sağlayarak eylemlerin otomatik olarak yürütülmesine izin verir. Müzisyenler motor bellekten 'eller' olarak bahsederler. Müzisyenler için motor belleğin belki de en önemli özelliği örtük (bilinçsiz) olmasıdır. Motor bellek, zincirleme hafızanın en net örneğidi ve her bir eylem bir sonraki eylemi işaret eder (Chaffin, Logan ve Begosh, 2008).

Yapılan araştırmalarda da motor belleğe güvenen piyanistlerin daha sık bellek atlamaları yapma eğiliminde olduğu bulunmuştur (Ford 1996; akt. Chen, 2016). Imreh ve Crawford'un (2002; Akt. Chen, 2016) başarılı performans sanatçılarını incelediği araştırmasında, motor bellek dört tip bellek arasından en az güvenilir olarak bulmuştur. Motor bellek güvenilir olmadığı için piyanistler bu bellek türünü diğer bellek türleri ile birlikte kullanarak ezber çalışmalarını yapmalarının daha doğru olacağı düşünülmektedir. Hareketlerin ezberlenmesi, bir eseri belleğe almak konusunda neredeyse bütün virtüözlerin kullandıkları bir yöntemdir. Hareketlerin ezberlenmesi, eser ya da etüdün fazlasıyla tekrar edilmesi sonucunda ellerin kendiliğinden parçayı ezberlemesi, başka bir deyişle ellerin otomatikleşmesidir. Bu otomatik hareketler, çok fazla tekrar edilmeleri ve çalışılmaları sonucu beyindeki sinir hücreleri tarafından daha kolay algılandığından, beyin, bu hareketlerin uygulanması sırasında enerji harcamamakta ve açık bir bilinç kullanmamaktadır. Virtüözlerin çoğu böyle bir ezberleme biçimi ile başarı elde etmiş olsalar bile diğer ezberleme biçimlerine dayanmayan bu tür bir bellek, güven verici değildir. Yalnızca eller tarafından ezberlediği bir eserin seslendirilmesi sırasında oluşabilecek en küçük bir dikkat dağınıklığı, seslendirmeyi başarısızlığa götürebilir. Bir eserin ezberlenmiş sayılabilmesi, o eserin her notasının belleğe alınmış olması ile mümkündür (Say, 1992). Uzunoğlu (2006) ise, her ne kadar olumlu bakılmasa da motor belleğin yani, el ezberinin de gerekli olduğu durumlar olduğunu belirtmiştir. Çok iyi ezberlenmiş bir eserin çalınışı sırasında, bir anlık dikkat dağınıklığı çalan kişinin hata yapmasına neden olabilir. Böyle bir durumda beyin düşünce, dikkat ve komut için zaman harcamaktan kaçınmakta ve otomatikleşmiş hareketleri (el ezberi) devreye sokmaktadır. Böylelikle el ezberi, çalan kişinin bir anlık dikkatsizlik sonucu hata yapmasını engellemiş olmaktadır (Uzunoğlu, 2006:53).

2. Görsel Bellek ve Görsel Ezberleme Yöntemi

Görsel bellek, herhangi bir şeyin nasıl göründüğünün hatırlanmasıdır. Müzikte bu hatırlama, sayfanın görünümü veya ellerinizin enstrümanda nasıl göründüğüdür. Bazı insanlar aynı zamanda bir tür görsel bellek olarak da kabul edilen fotografik hafızaya sahiptir. Fotoğrafik hafızaya sahip insanlar daha önce sadece birkaç kez gördükleri şeyleri kolayca hatırlayabilen ve bu bilgiye erişebilen insanlardır, sahip oldukları bir şeyi canlı bir şekilde görselleştirebilirler. Fotoğrafik hafızası olan bir piyanist, hafızasından çalarken notayı görselleştirebilir. Bazı insanlar fotoğrafik hafızanın sezgisel bir yetenek olduğuna inanır; ancak diğerleri bunun uygulama yoluyla geliştirilebileceğine inanmaktadır (Wan, 2008; Akt. Chua, 2015).

Piyanistler için faydalı olabilecek iki tür görsel bellek vardır. Bunlar; notanın görüntüsünü ezberlemek veya klavyedeki hareketlerin görüntüsünü ezberlemek olarak sayılmaktadır. Görsel belleğin kas hafızasına benzer bir ilişkisi vardır. Bir pasaj ne kadar düzenliyse, ezberlemesi de o

kadar kolay olacaktır. Görsel ezberleme, ezberlenmesi gereken bölüme bakmak, görüntüyü yakalamak ve gözler kapalıyken görüntüyü yeniden oluşturmayı çalışmaktan oluşmaktadır (Garaulet, 2019). Piyanistler çaldıkları müziğin sayfanın neresinde olduğunu aşağı yukarı bir şekilde gösterebilirler. Görsel bellek her insanın sahip olduğu bir bellek türüdür, ancak herkesin seviyesi birbirinden farklıdır (Özer, 2020). Görsel bellek, insanların yüzlerden ve renklerden günlük nesnelere kadar büyük miktarda bilgiyi kaydetmesine olanak da tanınır. Bu bilişsel yetenek, bir piyanist tarafından bir notanın ezberlenmesinde bolca kullanılır. İlk olarak, bir piyanistin bir performans sırasında notaları görselleştirmesini sağlar. İkincisi, bir dansçının hareketlerini hatırlaması gibi, icra sırasında fiziksel hareketleri hatırlamak için kullanılır (Dubé, 2003). Sayfayı işaret olarak kullanan piyanistlerden tüm müzik sayfasını görselleştirebilen çok az kişi vardır. Bir etüt ya da eseri hiç çalmadan gözle okuyarak ezberlemek oldukça güçtür. Kulağın buradaki rolü, gözün okuduğu notaları duyarak onların bellekte yerleşmelerini sağlamak ve sonraki aşamada da onları tanıyabilmektir. Görsel veya göz ezberi ile pek çok nota kümelerini bellekte tutmak mümkün olsa da, bu ezberleme yöntemi işitme içermediğinden müzik belleğine yarar sağlaması da beklenmemelidir (Uzunoğlu, 2006:53). Sayfadaki ayrıntıların bir kısmı kâğıt üzerine yazılmadığından, ve bu nedenle bazı bilgiler eksik olduğu için performans yetersiz kalabilir. Görsel bellekleri güçlü olan müzisyenler eserleri yorumlarken, onları zihinlerinde imgeleyerek mükemmel bir sonuca ulaşabilirler. Bazı orkestra şeflerinin görsel belleği üst seviyede gelişmiştir. Partisyonların sayfalarını baştan sona zihinlerinde canlandırabilirler (Chen, 2016).

Guseynova (2019) çalışmasında müzik araştırmacıları ve piyano eğitmenleri tarafından ele alınmış görsel ezberleme stili ve piyano eğitimindeki uygulamalarına Garcia (2002) ve Torkelson (2008) çalışmalarını örnek olarak göstermiştir. Garcia (2002) ve Torkelson (2008)'un çalışmalarının öğrenme stratejilerinden faydalanmak isteyen piyano öğretmenleri için detaylı analizler ve faydalı öneriler içerdiğinin altını çizmiştir. Garcia (2002) melodiyi oturtmak, görsel işaretleri fark etme, ifadelere odaklanma, eserin ruh halini gösteren işaret ve dinamikleri tartışabilme, görsel imgeleri kullanarak tartışma, eserin ruh halini gösteren bir resim çizebilme, ifadeleri ve eserdeki diğer içerikleri şemalaştırma gibi görsel stratejileri önermektedir. Tolkelson (2008) ise görsel stratejiyi S. Heller'e ait "Çığ" adlı eserden yaralanarak ifade etmiştir. Şöyle ki, görselleştirme teknikleri yalnızca notaları ezberlemekle kalmayıp, klavyedeki ellerin ve parmakların hareketini ve çalınan sekvenslerin yerini de ezberlemeyi içerir. Görsel öğrenme aynı zamanda duygusal figüratif öğrenmeye de dayalıdır (Torkelson, 2008; Akt. Guseynova, 2019).

3. İşitsel Bellek ve İşitsel Ezberleme Yöntemi

Seslerin bellekte toplanması ile ezberin gerçekleştiği bu ezber türünü, birçok yorumcu otomatik olarak kullanır. Öğrenme işitsel olarak gerçekleşir ve ezberleme sürecin istemsiz bir parçasıdır. Oldukça önemli bir yere sahip olan işitsel hafıza geliştirilmesi mümkün bir yöntemdir ve güvenirliği tamamen kişinin kendisine bağlıdır (Kutadgobilik, 2019). Müzik esasen bir ses yelpazesi olduğundan, işitsel bellek bir piyanistin eseri ezberlemesinde baskın bir rol oynar. Bir sanatçı bunu iki belirli görevi yerine getirmek için kullanır: Doğru notaları çaldığını bilmek ve önündeki birkaç saniye içinde neyi çalacağını tahmin etmek (Dubé, 2003). İşitsel bellek bir şeyin neye benzediğini hatırlamayı içerir ve müziği notalı veya notasız hayal etmemizi sağlar. Dikkatli dinlemeden bir parçayı güvenli bir şekilde ezberlemek imkansızdır. İşitsel bellek, yakın zamanda duyulmuş veya çalınmış olabilecek bir şeyi tanımayı da içerir, ayrıca kişinin sesi dahili

olarak hayal etmesine olanak tanır (iç işitme olarak da bilinir) (Wan, 2008; Akt. Chua, 2015). Bazı piyanistlere göre, çalarken yaklaşan bir pasajı kafalarında içsel olarak duyamamak, daha sık ezber hatasına neden olabilir (Bryant, 1999; Akt. Chua, 2015). Batı müziğinin tarihi, tüm eserleri kafalarında duyabilen müzisyenlerin hikâyeleriyle doludur (Deutsch ve Pierce 1992; Akt. Chaffin, Logan ve Begosh, 2008).

Performansta işitsel bellek, müzisyene bir sonraki adımı söyler, müziği bellekten çıkarmak için ipuçları sağlarken müzisyenin işlerin yolunda olduğunu bilmesini sağlar (Finney ve Palmer 2003; Akt. Chaffin, Logan ve Begosh, 2008). Bu bellek türü istemsiz gerçekleşmektedir, seslerin belleğe depolanması ile beraber eser istem dışı öğrenilir (Özer, 2020). Bu bellek türünün icra sırasında icracıyı yarı yolda bırakmayacağı ve güvenilir olacağı kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilir. Bu bellek türünün kulak çalışmaları ile birlikte geliştirilebilmesi söz konusudur (Kutadgobilik, 2019). Kanizi'ye göre kulak ezberi veya işitsel ezber en doğal ezberleme yoludur. Kulakla ezberleme çalışmaları müzikçinin işitme yeteneğini büyük ölçüde geliştirmektedir. Bu ezberleme yöntemi, işitilen bir ezginin çalgı ya da ses ile tekrar edilmesine dayanır (Uzunoğlu, 2006:53).

Guseynova ise, (2019) işitsel piyano ezber startejisi olarak Suzuki ve Goldenweiser'in uygulamalarından bahsetmiştir. Suzuki (1981; Akt. Guseynova, 2019) çocuklarda müzikal belleğe o kadar çok önem vermiştir ki, derslerde çalışılan tüm parçaların ezbere çalınmasını şart koymuştur. Suzuki'ye göre müzikal belleğin gelişimi de doğrudan aktif dinleme ve çalışma ile ilgilidir. Aktif dinleme, çalışmaların arttırılması Suzuki''nin metodolojisinin önde gelen özelliklerindendir. Suzuki metodu işitsel piyano ezberleme stratejisinin uygulanışına dair güzel bir örnektir. İşitsel piyano ezberleme stratejisi örnek olarak verilen bir diğer kaynak ise "Goldenweiserın dersleri" adlı eğitim kılavuzudur. Bu kılavuz Goldenweiser'ın derslerinde kullandığı makalelere ve notlarına dayanarak hazırlanmıştır. A. Goldenweiser (Grokhov, 2009; Akt. Guseynova, 2019). XX. Yüzyılın önde gelen Rus öğretmen ve piyanistidir. Goldenweieser belleğin temel bir motor beceriden ziyade müzikal fenomen olarak görülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eserin teknik olarak çalışılmadan önce ezberlenmesi gerektiğini ve tersinin olamayacağını savunmuştur. Bununla ilgili olarak Goldenweiser piyanistlerin çoğunlukla hareketsizliğin ele geçirdiği kendi kendine gelişemeyen içsel işitsel belleklerini geliştirmeleri gerektiğine inanmıştır (Grokhov, 2009; Akt. Guseynova, 2019).

4. Analitik Bellek ve Analitik Ezberleme Yöntemi

Analitik bellek (entelektüel bellek olarak da adlandırılır), gerçek bilginin ve müzik öğelerinin anlaşılmasını içerir. Belirli bir parçayı hazırlarken, parçanın başlangıç notası, anahtar değişiklikleri, akor ilerlemeleri ve dinamik değişiklikler gibi temel müzik öğelerini tanımak için analitik bellek kullanılır. Eserin yapısı da dahil olmak üzere bir parçanın teorik yönlerinin tam olarak anlaşılması için gereklidir. Analitik öğrenme, stiller (örneğin, Klasik ve Romantik sonatlar), bir parçanın arkasındaki hikaye, bir bestecinin ifade edici niyetleri ve parçanın kompozisyonunu etkilemiş olabilecek kültürel bağlam gibi tarihi unsurları hatırlamayı içerir (Chua, 2015). Bu bellek türü ezberin sağlanması için parçanın yapısını ve parçanın içerisindeki ayrıntıları analiz etmek birçok açıdan parçayı kavramak ve algılamak ile ilgilidir (Özer, 2020). Parçanın biçimsel yapısının analizinde ve bu yapıyı kişinin pratiğine rehberlik etmesi için kullanmasında kendini gösterir (Chua, 2015).

Müziğin teorik yönüne dayanan bu bellek türünde tıpkı duyularla ilgili hafıza türleri gibi, belleğin gücü de duyularımızın ne kadar güçlü olduğuna veya ne kadar teorik veya entelektüel bilgiye sahip olduğumuza bağlı olacaktır. Bu bellek parçanın formuna göre (ana yapı, bölümler, deyimler, motifler) veya armonik temeline göre (tonaliteler, akorlar) olmak üzere iki alt bölüme ayrılabilir. Form bize, parçanın ayrıntılarını daha da geliştirebileceğimiz bazı önemli noktalar gösterebilir (Garaulet, 2019). Bu analizlerden bazıları armonik analiz, form analizi, melodik yapının analiz edilmesi, el ve parmak pozisyonları, nüans analizi gibi bölümlerden oluşabilmektedir (Gün, Duru ve Köse, 2016 Akt. Kutadgobilig, 2019). Buraya kadar bahsedilenlerden de anlaşılacağı gibi analitik ezberleme biçimi iyi bir armoni, kontrpuan, füg, biçim ve kompozisyon bilgisine dayanmaktadır. Eseri ezberlemeden önce notasyonunu ve tartım yapısını, armonik örgüsünü ve biçimini incelemek gerekir. Eserin doğru ifade edilebilmesi açısından bu özelliklerinin bilinmesi önemlidir. Böylelikle eserin her notası mekanik bir biçimde değil, zihinsel biçimde anlaşılarak öğrenilmiş olur. Bu şekilde ezberlenmiş bir eserin seslendirilmesinde hata yapma olasılığı düşüktür. Seslendirme sırasında dalgınlık, dikkatsizlik, heyecan gibi olumsuz etmenlerden dolayı eserin bir bölümü bellekten silinse (unutulsa) bile, eserin tamamı ezberlendiğinden seslendirici herhangi bir yerden çalmaya devam edebilir. Buradan ezberin, özellikle de belleğin seslendirme ya da konser sırasındaki önemini anlamak mümkündür (Uzunoğlu, 2006:53).

Piyanoda Ezber ve Müzik Performans Kaygısı

Müzikte performans kaygısı, genetik, çevresel uyaranlar ve bireyin deneyimleri, duyguları ve davranışları da dâhil olmak üzere birçok faktörün etkileşiminden kaynaklanan karmaşık bir olgudur. Müzik performans kaygısı, belirli kaygı koşullandırma deneyimleriyle ortaya çıkan duygusal, bilişsel, somatik ve davranışsal belirtilerin kombinasyonları ile kendini gösteren, müzik performansıyla ilgili belirgin ve kalıcı kaygı deneyimidir (Kenny, 2011; Akt. Brugués 2019). Piyano performansı ezber çalmayı gerektiren karmaşık psikolojik aktivitedir. Ezber olarak çalmaktan dolayı oluşacak sahne korkusunun nedenlerini psikolojik ve teknik etkenler olarak ikiye ayırabiliriz. Sahne korkusu psikolojisi, korkunun yarattığı gerilimin bir sonucudur. Piyanist çalmaya başlamadan önce tekniğinde sorunlar gözlemler, hatalar meydana gelir, duygular yoğunlaşır ve gerilim etkisi altında insan beyin korteksi kimyasal bir madde salgılamaya başlar ve bu salgı normal düşünmeyi olumsuz olarak etkiler. Eğer icracı ezber çalmada yeterli değilse özgüven eksikliğini gösterir ve bu da ezber çalmada kaygı duymanın teknik nedenlerini oluşturur. İcracı performansından emin değilse, eserini seslendirmeye başlamadan önce gergin hissedecek ve bu da sahne korkusuna neden olarak icracının normal seviyesinde çalamamasına neden olacaktır (Linhan, 2019).

Günümüzde icracılar konser sırasında nota olmadan eserlerini icra ederler ve bu nedenle ezber çalmak sahne korkusunun da bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Performans sırasında ezber olarak çalmanın icracıya yorum yapmada özgürlük sağlayacağı bilinen bir gerçek olsa da sahne korkusunu tetikleyebilir. Agay'a göre, bir konserde ezber çalmak sahne korkusunun yanı sıra unutma korkusu da yaşatarak birçok müzisyen için büyük bir heyecan haline gelmektedir (Agay, 1981; Akt. Topoğlu, 2013). İyi ezber iyi bir performans için oldukça önemlidir. İcracı eserini ezber olarak seslendirerek hem yorumlarını daha özgürce yapabilir hem de seyirciye vermek iletmek istediği duyguyu daha iyi bir şekilde aktarabilir (Parncutt, McPherson, 2002; Akt. Sabzehzar, 2020). Konser, dinleti ve sınav sırasında oluşabilecek kaygı, heyecan, unutma gibi çalıcıyı olumsuz yönde etkileyebilen duyguların oluşmasını engellemek veya kontrol altına

almak öğrencilerin kendilerine güven duymalarını ve daha iyi yorum yapmalarını sağlamak amacıyla, müzikal belleği geliştirici çalışmalar yanında doğru ezberleme yöntemlerinin de uygulanması gereği göz ardı edilmemelidir (Uzunoğlu, 2006).

Piyanoda Ezber Başarı ilişkisi

Ezberlemenin doğru ve etkili yollarını anlamak, piyano öğrencilerinin müzik başarılarına ulaşmadan önce vazgeçilmez bir zorunluluktur (Chen, 2016). Uzunoğlu (2006), ezber çalmanın olumlu ve olumsuz sonuçlarına ilişkin yüksek lisans tezinde iyi bir belleğe sahip olmanın birçok açıdan yararlarından söz etmiştir. Özellikle bilginin beyne alınması sürecinde bilgiyi pekiştirmeyi sağlayan ezberin başarıyı etkileyen ve iyileştiren bir unsur olduğundan söz etmiştir. Performans sırasında duyulan kaygı icracıyı birçok açıdan kötü etkileyebilir, eserlerini unutmasına ve birçok farklı duyguyu aynı anda hissetmesine neden olabilmektedir. Eseri ezber olarak seslendiren icracı bütün ilgisini ve dikkatini müziğe vererek nota kaygısı ve telaştan uzaklaşabilir. İcra veya sınav esnasındaki kaygı durumu ya da ezber çalmaktan dolayı oluşabilecek bazı aksilikler öğrencileri negatif açıdan etkileyebilir ve bu da sahne korkusunu tetikleyerek icracıların konser ve sınavlara karşı olumsuz duygular beslemelerine ve başarılarılı performansın gerçekleştirilememesine neden olabilir. Uzunoğlu (2006) öğretim elemanlarının %45,1'lik bir kısmının ezber çalma veya söylemenin başarıya olumlu etkileri olduğunu ve %30,8'lik bir kısmının ise konser ve sınav esnasında oluşabilecek heyecan ve kaygı gibi olumsuz faktörlerin ezber ile aşılabileceğini söylediklerini belirtmiştir.

Piyanoda Ezberleme Stratejileri

Hem amatör hem de profesyonel müzisyenler için müziğin ezberlenmesi bazı zamanlarda gerginlik ve kaygı uyandıran zor bir iştir. Müzisyenler performans sırasında birçok farklı ezberleme yöntemini aynı anda kullanır, bu ezberleme türlerinin aynı anda çalışılması oldukça önemlidir. Tek başına kullanılan bir ezber türü oldukça tehlikeli olabilir ve performans sırasında hataya sebebiyet verebilir (Molly, 2018). Piyanoda kalıcı ve doğru ezber için kullanılabilecek çeşitli stratejiler mevcuttur bunladran hedeflerin belirlenmesi, zamanı doğru kullanma, küçük parçalar halinde veya bölümlerle ezberlemek, hafıza ipuçlarını tanımlamak, kendine güvenmek zamanlayıcı kurma, akaralıklı tekrarlar, uyku, öğrenmeyi sürdürmek, yaratıcı olmak ve en önemlisi öğrenme sırasında kullanılan tüm bellek biçimlerini ele almak, aşağıda verilmiştir.

- **Hedeflerin belirlenmesi**

Piyanistlerin kullandığı ezber türleri, prosedürel belirli bir kinestetik hareketle ilgili hafıza ve doğrudan bilgi ile ilgili bildirimsel hafızalardır (Anderson, 1976; Akt. Chen, 2016). Ezberleme, öğrencinin önemli ölçüde otokontrol sağlaması gereken bir süreçtir. Otokontrol ve değerlendirme, uygulamanın etkili olması için bir hedefin belirlenmesi gereklidir (Rigby, 2017 Akt, Wilson vd. 2022). Müzisyenler, özellikle piyanistler arasında çok fazla veya çok büyük hedefler belirlemek çok yaygındır. Zorluk ve beceri arasındaki ilişki dengelendiğinde akış ortaya çıkabilir. Becerilerimize göre hedefler belirlemek önemlidir ve bu hedeflerin mümkün olduğunca dengeli olması gereklidir (Garaulet, 2019:19-23).

- **Zamanı doğru kullanma**

Müzik öğrencilerine derinlemesine düşünme için bolca zaman vermek öğrencilerin öğrenme süreci için faydalı olabilir (Forrester, 2018 Akt; Wilson vd. 2022). Öğrenme sürecinin başında ezber beceriyi uygulamak için yeterli zaman sağlar. Ezberlemenin belki de en önemli anahtarı,

öğrencinin tekrarlama ve zamanının çoğunu amaçtan farklı bir bağlamda harcamadığından emin olmasını sağlamaktır. Eğer piyanistler eserde ustalaşana kadar süreci geciktirirse ve ezberi sona bırakırlarsa sonuç olarak daha fazla zaman harcarlar. Piyanistler müzikte oldukça iyi bildikleri parçaları ezberlemeye çalıştıklarında, ezberleme süreci genellikle mevcut hafıza ve görsel ipuçlarına dayanır. Müziği öğrenme aşamalarında ezberlemek çok zaman ve erken ezberlemeye başlamak enerji tasarrufu sağlayabilir çünkü piyanistler müziğe çok daha verimli bir şekilde yaklaşabilirler. Bu yaklaşım piyanistlerin yanlışlıkla öğrenme ve duyma hatalarından kaçınmasına yardımcı olabilir. Ayrıca öğretmenler erken ezberleme sürecinde öğrencilerine gerektiğinde kontrol amaçlı olarak belirli zamanlarda notaya bakmalarını önerebilirler (Newman, 1984; akt. Chua, 2015). Öğrenmeye başladığımız parça, süreç sonunda ezber çalınacaksa, parçayı çalmaya başlandığı andan itibaren ezberleme süreci de başlamalıdır. Bazı öğretmenler, öğrencilerin notalardaki bazı detayları unutacaklarından korktukları için bu yöntemi önermezler (Garaulet, 2019:19-23).

- **Küçük parçalar halinde veya bölümlerle ezberlemek**

Küçük parçalar halinde veya bölümlerle ezber bir parça çalındığında çalma eylemi, aslında bir araya getirilmiş birçok parça veya bilgi birikiminden oluşur. Müzikte bir vuruş, bir ölçü, bir cümle veya fiziksel bir hareket de bu birimler kadar küçük olabilir. Küçük bölümler ile öğrenme ve ezberleme, icracının tek seferde yalnızca sınırlı miktarda bilgiyi işlemesine izin verir. Baştan sona müzik ezberlenmeye çalışılırsa, bu hiç etkili olmaz. Çoğumuz yeni öğrenilen uzun bir müzik bölümünü hatırlamaya çalışmakta zorlanıyor olabiliriz. Bu nedenle küçük parçalar halinde ezberlemek icracının eseri doğru bir şekilde ezberlemesine yardımcı olur (Chua, 2015).

- **Hafıza ipuçlarını tanımlamak**

Hafıza ipuçlarını tanımlamak öğrenme sürecinde ve hafızada önemli bir rol oynar. İşaretler, icracıların hafızadaki bilgileri hatırlamasına veya belleğe almasına yardımcı olur. Geri alma ya da hatırlama, kişinin uzun süreli bellekten bilgilere eriştiği bir işlemdir (Williams, 2015; akt. Chua, 2015). Luke Mastin'e göre, belleğin hatırlanması ya da geri çağrılması, olaylara daha sonra yeniden erişim anlamına gelir, bu bilgiler daha önce beyne kodlanan ve saklanan bilgilerdir (Mastin, 2014; akt. Chua, 2015). Günlük yaşamımızda bile uzun süreli depolamada saklanan bilgileri hatırlamamıza ve bilinçli farkındalığımıza getirmemize yardımcı olması için geri alma ipuçlarına ihtiyacımız vardır. Müzikteki bir ipucu, kişinin notada gördükleri, bir kadansta duydukları veya bir pasaja başlarken ellerinin konumu olabilir (Chua, 2015).

- **Kendine güvenmek**

Kendine güvenmek en önemli silahlardan biridir, icracının kendine tam olarak güvenmesi gerginlik hissini ortadan kaldıracaktır. Performans sırasında, seyircinin ne duyacağı tamamen icracı tarafından yönetilir, duygular piyano aracılığıyla ifade edilir ve icracı sahnenin otoritesidir. Piyanist eserini seslendirirken harika bir sonuç yaratabileceğine ikna olmalı, müziğin yorumunu ve sunumunu mükemmelleştirmek için elinden geleni yapmalıdır. Kendine güvenme performansını artırmak için zaman zaman psikolojik eğitim uygulamanız gerekir. İster derste ister ders sonrası pratikte, kendi çalışına güvenmek, psikolojik engellerden ve kısıtlamalardan kurtulmak, müzik yapmaktan zevk almak, ifade etmekten keyif almak, kendi eksikliklerini bulmak iyi bir şeydir (Linhan, 2019).

- **Zamanlayıcı kurmak**

Çalışma süresinin sınırlı olduğunu bilmek önemlidir. Dikkati dağıtabilecek olan unsurlardan uzak durulmalıdır, telefonun kontrol edilmesi veya dinlenmesi yasaktır. Çalışma süresi, nasıl hissettiğimize bağlı olarak çok değişebilir, eğer çalışmaya başlamak için motive olunmazsa, başlangıçta 10 dakika odaklanmaya çalışılabilir ve ardından seanslar 20 veya 30 dakikaya kadar yükseltilebilir (Garaulet 2019:19-23).

- **Aralıklı tekrarlar**

Araştırmalar, öğrenme sırasında aralıklı tekrarların faydalı olduğunu göstermiştir (Kang, 2016 Akt; Garaulet, 2019). Bu, bilginin tekrarladığımızda hafızamızda daha iyi ve daha uzun süre saklandığı ve tekrarlar arasında biraz zaman kaldığı anlamına gelir. Birçok insan bir gece önce sınava çalışırken, gerekli bilgiyi hatırlayıp, iki gün sonra da bu bilgiyi unutur. Aynısı müzik yapmak için de geçerlidir. Bir eseri ezberlersek ve çalışırsak, daha sonra altı ay boyunca çalışmadan bırakırsak, bilgi muhtemelen artık orada olmayacaktır. Ama eseri aralıklık olarak çalışırsak bilgi yavaş yavaş zihnimizde daha güvenli bir şekilde saklanacaktır (Garaulet, 2019:19-23).

- **Uyku**

Uyurken beynimiz o gün ezberlemeye çalıştığımız her şeyi sağlamlaştırır. Bilim adamları buna pekiştirme adı vermişlerdir (Rasch & Born, 2013 Akt; Garaulet, 2019). Ezberlediğimiz bilgilerin bir kısmı ertesi gün daha içsellemişmiş hale gelecek, bazıları ise sadece zamanın geçmesi nedeniyle daha az yerleşmiş olacaktır. Sonraki birkaç gün aynı tekrarlama işlemini yaparsak, her gece uyku anılarımızı pekiştirmeye devam ederek sonunda ezberlediklerimiz uzun süreli belleğimizde sağlam bir şekilde sabit kalacaktır. Ayrıca uyuklamak özellikle bir parçayı ezberlerken şiddetle tavsiye edilir, çünkü son zamanlarda tıpkı gece uykusu (McDevitt, 2018 Akt; Garaulet, 2019) gibi bellek konsolidasyonunu ve ayrıca motor beceri kazanımı (Tucker 2017 Akt; Garaulet 2019) geliştirdiğini göstermiştir. 20 veya 30 dakikalık kısa bir şekerleme, neredeyse bütün bir gece uykusu kadar etkili olabilir ve bir gün içinde müzik parçasının çok daha büyük bir bölümünü ezberlememize yardımcı olabilir (Garaulet, 2019:19-23).

- **Öğrenmeyi sürdürmek**

Genel müzik becerilerimizi geliştirmek, daha iyi ezberlememize yardımcı olabilir, bu nedenle müziği merak edin, dinleyin, hangi becerilerin geliştirilmesi gerektiğine karar verin ve üzerinde çalışın bunlar duyuşsal, analitik bilginiz veya deşifre becerileriniz olabilir. Bunlardan herhangi birini geliştirmek, ezberlemede daha iyi olmanıza yardımcı olacaktır (Garaulet, 2019:19-23).

- **Yaratıcı olmak**

Öğrendiğiniz ve bildiğiniz tüm ezberleme stratejilerini ile eseri seslendirin. Melodileri 5 dakika boyunca söyleyin, ardından parçayı 5 kez daha analiz edin, parçayı iki kez dinleyin, ilk iki çubuğu çok yavaş ve farklı ritimlerle tekrar edin, ilk bölüme bir karakter belirleyin, ara verin. Bu tür bir uygulama zahmetlidir ama zamanla kolaylaşabilir ve bunun yanı sıra çok etkilidir. Asıl amaç motivasyonumuzu ve farkındalığımızı korumak ve pratik yaparken eğlenmektir. Pratik yapmak ve ezberlemek ıstırap kaynağı olmak zorunda değildir, iyi uygulama ve performans deneyimleri elde etmemiz için sadece bunu iyi yapmamıza bağlıdır. Bunu ne kadar iyi ve eğlenceli yaparsak, ezber yapmak için o kadar fazla zaman harcamak isteyeceğiz ve

performans müzisyenleri olarak becerilerimizi ve yaşamımızı o kadar geliştireceğiz (Garaulet, 2019:19-23).

- **Öğrenme sırasında kullanılan tüm bellek biçimlerini ele almak**

Öğrenme sırasında kullanılan tüm bellek biçimlerini ele almak anılarımız ve duyularımız arasındaki bağlantıları güçlendirmektir. Müzik performansı öncelikle motor belleği, işitsel ve görsel olsa da, analitik öğrenme de ezber beceriyi başarıyla gerçekleştirmek için gereklidir. Tüm duyuları öğrenme sürecinin başlarında mümkün olduğunca meşgul etmek önemlidir, çünkü birbirine bağlı anılar daha güçlü ve daha güvenilir olabilir (Chua, 2015).

1. İşitsel. Parçaları aktif olarak dinleyin, yani duyduklarınıza dikkat edin. Dinlerken notaya da bakabilirsiniz (böylece aynı anda görsel hafızayı da kullanmış olursunuz). Melodiyi tek başına söylemek de bu çalışmalar için yararlı olabilmektedir.
2. Kinestetik. Ezberlemenin çok büyük bölümünün fiziksel bir süreç olduğunu unutmayın. Hareketlerimizi kısa süreli hafızamızdan uzun süreli hafızamıza taşımanın yolu tekrardan geçer. Ama en önemlisi, tekrar etme sürecinde farkındalık yaratmaktır. Ezber sürecinde çok büyük alanları çalışmamayı ve kısa süreli belleğinize kaydedebileceğiniz daha küçük parçalar seçmeyi unutmayın ve bunları birkaç kez tekrarlayın. İpuçları belirleyin, bir hafıza kayması durumunda tekrar esere başlayabileceğiniz yerleri bulun ve doğrudan oradan başlayarak pratik yapın. Bir başka yararlı uygulama da ritimleri ve tempoyu değiştirmektir (Garaulet 2019:19-23).
3. Görsel. Bir ölçü gibi kısa bölümleri ele alın, bir süre bakın ve ardından notaya bakmadan görüntüyü kafanızda canlandırmaya çalışın. Eğer başaramazsanız, bölümü daha küçük parçalara ayırın veya bir seferde yalnızca bir melodiyi ele alın. Ayrıca notaya bakarak, müziği kafanızda canlandırabilir ve ellerinizin piyanodaki hareketlerini hayal ederek de çalışabilirsiniz. (Gieseing and Leimer 1972 Akt; Garaulet 2919).
4. Analitik. Parçayı elinizden gelen en iyi şekilde analiz edin. Ancak belirli akorların adları veya ayrıntıları hakkında endişelenmeyin, hangi ana tonalitelerin olduğunu ve kaç bölüm olduğunu bilmekle başlayın, bu zaten çok yardımcı olacaktır. Elbette analitik becerileriniz ne kadar yüksekse o kadar iyidir, tonaliteler dışında armonileri de analiz edebilir ve ana yapıdan sonra motiflere geçebilirsiniz. Melodide 4 veya 5 notalık ilk motife bakın ve bildiğiniz tüm teoriyi kullanarak onu tanımaya çalışın. Daha sonra birkaç kez bilgiyi hatırlamaya ve çalmaya başlayın. Mümkün olduğu kadar çok ilişkilendirme yapmak, kalıpları bulmaya çalışmak ve bunları birbirine bağlamak da önemlidir (Garaulet 2019:19-23).
5. Nominal. Notaları solfej ile öğrendiyseniz, bunları daima karşılık gelen adlarıyla (do, re, mi…) okuyun veya söyleyin. Aksi takdirde, harf notasyonu (A, B, C) ile deneyebilir ve her şarkı söyleyişinizde veya nota okuduğunuzda bu isimleri söyleyebilirsiniz. Bu yöntem iyi çalışılırsa çok faydalı olabilir (Garaulet 2019:19-23).
6. Duygusal. Daha önce de belirtildiği gibi, hafıza duygularla ilişkilidir (Johns Hopkins Medical Institutions, 2018, Akt; Garaulet, 2019). Parçanın tamamına veya daha küçük bölümlere karakterler belirleyerek ezberlemeye çalıştığınız parçalarla duygularınızı ilişkilendirmeye çalışın. Ayrıca hikayenin her bölümü ile ilgili eylemlerine göre farklı duygular uyandıran bir hikaye bütünü oluşturabilirsiniz. Ezberlemek için yararlı olmasının yanı sıra, bu uygulama sahne korkusuna da yardımcı olabilir, çünkü amaç, icracının kendi hikayesine ve duygularına

kaptırması ile seyirciyi unutacak, müziğin etkileyici kısmına odaklanacaktır (Garaulet 2019:19-23).

Ezber Sürecinde Öğretmenin Rolü

Piyano öğretmenlerinin çoğu öğrencilerinin ezberleme süreçlerine yardımcı olacak yollar bulmak için çabalamaktadır. Nasıl ezberleneceğini anlatmanın zorluğundan dolayı bazı öğretmenler derslerde bu konudan tamamen kaçınmaktadır. Öğretmenler öğrencilerin ezberi kendileri gibi öğrenebileceğini varsayabilirler. Pek çok öğretmen, somut önerilerde bulunabilmek yerine, öğrenicinin zihinlerinde bir şeylerin yerine oturmasını bekler. Öğrenciler ise bu süreçte eserlerini tekrar ve kas hafızasıyla ezberleyene kadar çeşitli tekniklerle boğuşurlar. Öğrenciler genellikle ezberleme süreci ve önemi hakkında çok az şey bilir; bu nedenle hafıza çalışmasına müzik çalışmalarından ayrı bir süreç olarak yaklaşmaktadırlar. Öğrenciler, ister kazayla ister bilinçli bir çabayla olsun ezber yapmanın bir yolunu bulabilir ve bir parçanın ezberlenmesi öğretmenin yardımı veya rehberliği olmaksızın da tamamlanabilir. Daha yetenekli öğrenciler için ezber sorunsuz ve başarıyla tamamlanabilir. Ancak ezber konusunda tecrübesiz olanlar için kendi kendilerine ezber yapmak yanlış notaların öğrenilmesine neden olmanın yanı sıra başka sorunlar da yaratabilir ve sonuç olarak bir hayal kırıklığı yaşanabilir. Öğrencilerin eserlerini ezberlemeye çalışırken sıklıkla karşılaştıkları zorluklar nedeniyle, sürece nasıl yaklaşılacağı konusunda rehberliğe ve yönlendirilmeye ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Piyano öğrencileri eserlerini nasıl ezberleyeceklerinin farkında olmadıklarında, yalnızca kas hafızasıyla öğrenmeye başvurabilirler (yani, bir parçayı anlayan kadar tekrar tekrar çalmak). Daha önce de bahsedildiği gibi, performans ortamlarında, özellikle kaygı arttığında, kas hafızası piyanistleri kolayca başarısızlığa uğratabilir. Piyano öğretmeninin rolü öğrenciyi öğrenme sürecinde doğru bir şekilde yönlendirmek olduğundan, öğretmenin öğrencilerin ezber yaparken onlara yardımı dokunacak şekilde yol göstermesi gerekmektedir. İşitsel, analitik, kinestetik ve görsel gibi bellek türleri ile doğru ezberi oluşturmaya yönelik çeşitli yaklaşımlar ile onlara yol göstermek, öğrencilerin eserlerini daha iyi anlamalarına ve başarılı bir ezber ile elde etmelerine olanak sağlayabilir. Öğretmenler, öğrencilere korkularını kabul ederek ve mümkün olduğunca çok sayıda olumlu performans fırsatı sunarak süreç boyunca rehberlik edebilir ve aynı zamanda onlara ezberi unutmanın normal bir şey olduğunu garanti edebilir (Mitchell, 2010).

Öğrencilere hafızadan bir eseri güvenli bir şekilde çalmalarına yardımcı olmak için öğretmenler öğrencilerin özelliklerine uygun bir dizi stratejiyi kullanabilir, onları çoklu kodlamayı benimsemeye teşvik edebilir ve öğrencilerin farkındalığını artırabilirler. Öğretmenin öğrenilen otomatik ayrıntıların yerleştirilebileceği bilişsel bir çerçeve sağlaması için eserin yapısının ve analizinin önemini vurgulaması gerekecektir. Ezberleme becerilerini geliştirmek için öğretmenler, öğrencilerin yalnızca belirli bir stratejiye dayanan parçaları ezberlemeye teşvik edildiği alıştırmalar da geliştirebilir; örneğin, bazı parçalar kulaktan, bazıları ise bilişsel analiz ve zihinsel prova yoluyla öğrenilebilir (Hallam, 1997). Bazı öğrenciler için, olumsuzluk ile sonuçlanan ezber çalma deneyimi onları (ve muhtemelen öğretmenleri içinde olumsuzlukla sonuçlanmaktadır) ezberleme konusunda yetersiz olduklarına inandırmıştır; bu birçok öğrencinin performans sırasında korkuya kapılmasına neden olur. Müziği ezberlemek çeşitli beyin fonksiyonlarını içerdiğinden, öğrenciler başarı stratejilerinin yanı sıra süreçte desteğe ihtiyaç duyarlar. Eğitmenler, çalışmaları sırasında bellek sistemlerinin temel özellikleri ne kadar

çok kullanırlarsa, öğrencilerine ezberleme konusunda o kadar büyük yardım sağlayabilirler (Mitchell, 2010).

SONUÇ

Ezberin türlerini ve işlevini anlamak oldukça önemlidir. Birçok piyanist, ezber çalmanın, bir eserde tam bir ustalığa sahip olduklarının göstergesi olduğunu düşünmektedir (Hettick, 1999 Akt; Chua 2015). Ancak sahnede ezber çalmak icracıya özgürlük kazandırmaktadır. İcracılara seyircilere anlatmak istedikleri duyguları çok daha rahat bir şekilde ifade etmeleri notalara bağlı kalmadan yorum yapabilmelerine olanak tanır. Ezber süreci her açıdan gayret gerektirmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerine ders içerisinde ezbere yönelik çalışmalar yapması, ezberi öğrenme sürecini hızlandırarak bireyin bu alanda özgüven kazanmasını sağlayacaktır. Bu sayede öğrenciler ezber yapmayı doğru bir şekilde öğrenecek ve duygularını daha rahat ifade ederek icracının çalışmalarını daha ileri bir seviyeye taşımasına yardımcı olacaktır. Ezber olarak müziği icra etmeyi bilmeyen piyanistler sahne performanslarında ve sınavlarında sorun yaşayabilirler veya iyi ezbere sahip olmayan icracılar da beklenmedik olumsuzluklarla karşılaşabilirler.

Motor, görsel, işitsel, analitik bellek ve müziği ezberleme yöntemlerinin başında gelmektedir. Bu ezber türlerine iyi çalışmak hem kaygı seviyesini düşürecek hem de icracının performansını olumlu yönde etkileyecektir. Ancak sadece ezber yöntemlerini bilmek ezberin iyi yapılacağı anlamına gelmemektedir. Ezberin ne şekilde yapılacağı oldukça önemlidir. Bastien vd. (1988) piyano öğrencileri ve öğretmenleri için bir dizi ders kitabı ve yardımcı materyal yayınlamıştır. Çalışmada, çocuk ve yetişkinlerde piyano öğreniminin özellikleri üzerinde durmuştur. Bastien doğru ezberleme aşamalarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Yavaş ve dikkatli pratik yapma,
2. Detaylara dikkat etmek,
3. Sakince öğrenmek,
4. Elleri tek tek çalıştırabilmek,
5. Doğru devinimsel refleksler geliştirmek,
6. Armonik yapıyı anlamak,
7. Mental çalışmalar,
8. Bir eliyle çalarken diğer eliyle de onu taklit etmeyi (Bastien vd.,1988:245).

Bastien vd. (1988) yaptığı bu sıralamayı incelediğimizde, ezber yöntemlerinin çoğunu içerdiğini söyleyebiliriz. Bu ve buna benzer bütüncül yaklaşımlarla öğrencileri eğitmek ve yönlendirmek doğru olacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerini ezber yapmaya teşvik etmeden önce ezberin nasıl yapıldığı ve neden önemli olduğu konusunda bilgi sahibi olup öğrencileri doğru olarak yönlendirmeleri önemli görğlmektedir.

KAYNAKLAR

Bastien, J. W. & Nagode, E. G. (1988). *How to teach piano successfully.* NA Kjos Music Company.

Bekan, T. (2019). *Okul öncesi dönemde piyano eğitiminde karşılaşılan problemler ile ilgili öğretmen görüşleri.* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Brugués, A. O. (2019). *Music Performance Anxiety: A Comprehensive Update of the Literature.* Cambridge Scholars Publishing.

Chaffin, R., Logan, T. R., & Begosh, K. T., (2008). Performing From Memory. *Oxford Handbook of Music Psychology.* DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199298457.013.0033

Chen, R. (2016). Memorization of Piano Music: A Challenge for Chinese Piano Students. *Asian Social Science.* 12(3), 112-118. doi:10.5539/ass.v12n3p112

Chou, H. T. S. (2017). *Memorization of Piano Music and Performing From Memory* (A Doctoral Document). https://scholarworks.iu.edu/dspace/bitstream/handle/2022/21804/Chou,%20Hsiao-Tung%20Susan%20(DM%20Piano).pdf?sequence=1 sayfasından erişilmiştir.

Chua, W. L. (2015). *Memory and the Pianist: Practical Strategies for Improving Memorization and Performance Recall* (A Doctoral Document). https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/66124/CHUA-PROJECTPAPER--DMA-2015.pdf?sequence=1 sayfasından erişilmiştir.

Cüceloğlu, D. (2003). *İnsan ve Davranısı.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Derin, U. Y. (2007). *Anadolu güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin çalgı seçim yönetimi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dubé, F. (2003). Pianists 'Four Kinds of Memory. La Scena Musicale. 9(3). http://www.scena.org/lsm/sm9-3/pianiste-en.htm sayfasından erişilmiştir.

Feridunoğlu, L. (2004) Müziğe Giden Yol: Genç Müzisyenin El kitabı (s. 247). İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

Garaulet, O. A. (2019). Piano and Memory Strategies to memorize piano music. *Master in performance, Classical Music Institution.* https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1381619/FULLTEXT03.pdf sayfasından edinilmiştir.

Guseynova, O. (2019). *Bireysel öğrenme modeli olarak üç ezberleme tekniğinin amatör yetişkin piyano sınıfındaki etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anabilirim Dalı, Antayla.

Hughes, E. (1915). Musical Memory in Piano Playing And Piano Study. *The Musical Quarterly,* 1(4), 592-603. DOI: https://doi.org/10.1093/mq/I.4.592

Hallam, S. (1997). The development of memorisation strategies in musicians: implications for education. *British Journal of Music Education, 14(1),* 87-97. DOI: DOI: 10.1017/S0265051700003466

Kanizi, G. (1999) *Piyano Çalmada Ezber. Y*üksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kutadgobilig, S. (2019). Klasik Batı Müziği İcrasında Literatür Açısından Ezber Olgusu. *Konservatoryum - Conservatorium. 6(1), 91-103.*

Linhan, Y. (2019). *How to evercome stage fright in playing piyano.* 6th Asia - Pacific Conference on Social Sciences, Humanities Konferansı'nda sunulmuş bildiri. School of Arts, Wenshan University, Wenshan, Yunnan.

Mishra, J. (2014). *Performing from memory: historical roots.* College Music Society Fifty-Sixth National Conference Konferansı'nda sunulmuş bildiri. University of Missouri, St. Louis. https://www.researchgate.net/publication/274072211_Performing_from_Memory_Historical_Roots sayfasından erişilmiştir.

Mitchell, J. E. (2010). *Teaching memory at the piano: a pre-college student workbook based on research in psychology and piano pedagogy*. Master's Thesis. Florida State University.

Molly, G.(2018). Performing from Memory Doesn't Have to be Terrifying: How Understanding the Science of Memory Can Help. *Journal of the American Viola Society*. 34(2), 39-45.

Mundy, D. C. (2021). *The Benefits of Offering Classroom Piano Lessons As Part of The Curriculum İn Public Elementary School.* Master's Thesis. Liberty University.

Özer, B. (2020) Piyano Eğitiminde Zihinsel Çalışma ve Ezberlemenin Önemi. Doç. Dr. Harun Şahin (Ed.), *Eğitim Bilimleri, Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler* (s.23-43). Cetinje-Karadağ: Ivpe.

Özkan, E. & Orhan, Ş., Y. (2017). Sebastian Lee OP.113 Etüt Kitabı 1. Etüdün Teknik ve Biçimsel Analizi. *Fine Arts,* 12(2), 83-91. DOI:10.12739/NWSA.2017.12.2.D0191

Parasız, G. (2010). Eğitim müziği eksenli keman öğretiminde kullanılmakta olan çağdaş Türk müziği eselerinin tespitine yönelik bir çalışma. *Sanat Dergisi*, 0(15), 19-24.

Sabzehzar Kıraç, D. (2020). Sahne Kaygısı Yöntem ve Stratejilerinin Müzik Performans Kaygısı için Kullanılabilirliği. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dersisi,* 6(2), 158-164. https://doi.org/10.22252/ijca.827672

Sandor, G. (1981). *On piano playing motion, sound and expression.* USA: Schirmer Books.

Say, A. (1992). *Müzik Ansiklopedisi.* Başkent Yayınevi, Ankara.

Topoğlu, O. (2013). Müzisyenlerde Sahne Korkusu, Sahne Korkusunun Nedenleri ve Sahne Korkusuyla Baş Etmede Kullanılabilecek Stratejiler. *New World Sciences Academy*, 8(1), 43-55. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/186507 sayfasından erişilmiştir.

Uzunoğlu, B. (2006). *Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ezber çalmanı-söylemenin öğrenci başarısına etkisinin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Wilson, E. L., Simajuntak S. E. & Apalat, A. J. S., Beratio, N. R., De Garcia, K. R. F., De Dios, S. A. B., Solidum, J. B. (2022). *Perceptinons and memorization strategies of piano students toward piano performance: a phenomenological study.* Philippines: Adventist University of Philippines.